

Pavel Lohnický
Učo 402543
Gen 504
Metodologie výzkumu genderové problematiky

Téma: Filozofické základy vědeckého přístupu a jejich feministická kritika

Vybraný koncept : paradigma.

I.

„Thomas S. Kuhn uvedl do teorie vědy dva důležité koncepty. Koncept paradigmatu a koncept normální vědy.“ (Disman, 1993, str. 12) Pod pojmem „normální věda“ si představme práci vědců, shromažďování dat a jejich analýza. To vše ve jménu paradigmatu, které je zároveň výhodou a zároveň ztrátou. Na jednu stranu se bez něj žádná vědecká disciplína neobejde; pokud ano, pak ztěžka. Díky paradigmatu vědci určují své záměry, skrze obecně přijatá pravidla získávají podporu, nebo nepřátele, díky paradigmátům určují směr svojí práce a vyvozují z ní závěry, které musejí souhlasit s jejich předchozí prací právě na základě paradigmat.

Definice paradigmatu podle T. S. Kuhna zní: „Paradigmata jsou přijímané příklady aktuální vědecké praxe, příklady, které zahrnují zákony, teorii, aplikace a instrumentaci. To vše poskytuje model, ze kterého vyvěrá určitá koherentní tradice vědeckého výzkumu.“ Kuhn (cit. dle Disman, 1993, str. 12)

Paradigmata se obecně mění převratem, nikoliv dlouhodobým shromažďováním faktů a jejich vysvětlení. Je to i logické, neboť vysvětlení, která jsou pro vyložení faktů nutná, vycházejí a jsou stavěny na základě paradigmatu, který tou dobou vládne.

Neméně zajímavé je, že věda(tj. objektivní a doložitelné porozumění souvislostem okolního světa) není zas natolik čistá a neovlivnitelná, jak se může z její definice zdát. Samostatným příkladem v této kategorii je známý úkaz, kdy pozorované je ovlivněno pozorovatelem. Těžká práce na cestě k objektivnímu poznání pravdy je podle Dismana takováto: „O tom, co je přijatelné paradigma, rozhoduje komunita vědců. Definice vědy má tedy sociální charakter; věda je to, co za vědu považují vědci v daném oboru.“ (Disman, 1993, str. 13)

Naprostá většina aktivit probíhá v normální vědě uvnitř paradigmatu. (Disman, 1993, str. 13)
K tomu dodává:

Paradigma je nesporně důležitým nástrojem ekonomizace vědy. Nicméně tato výhoda není zadarmo. Paradigma totiž zároveň omezuje množinu řešení a postupů, které jsou ve vědě dovoleny. Omezuje i soubor problémů, které normální věda smí řešit.(...)Pracovat mimo rámec paradigmatu může být v normální vědě velice riskantní. V minulosti mnohý narušitel paradigmatu zemřel na hranici. V naší osvícenější době je pravděpodobnost, že takový narušitel bude publikovat ve vědeckých časopisech nebo že jeho habilitační práce bude přijata, nulová. (1993, str. 13)

Za takových podmínek by se ale věda nikam nikdy nepohnula, protože by se nutně zastavila – podobně jako v dobách nadvlády církve. Výše zmíněné přirovnání s hranicí je trefné. Církev po staletí udržovala paradigmata na svém místě (Slunce se točí kolem země). Jak se tedy pohybujeme vpřed? Podle Dismana:

V historii vědy se stane poměrně zřídka, že více a více pozorování se zdá být v rozporu s existujícím paradigmatem. Tato rozporná pozorování najdou posléze cestu do prestižních vědeckých žurnálů, jsou ostře napadena, a z bouře krvavých vědeckých diskuzí se zrodí nové přijatelné paradigma.(1993, str. 14)

Na závěr vztahu sociologie k paradigmátům je nutné říct, že o sociologii obecně se dá říct, že paradigma nemá. „ Univerzální paradigma, které by bylo univerzálně přijímáno alespoň pro nějaký podobor sociologie, skutečně neexistuje.“ (Disman, 1993, str. 15)

II.

Pokud neexistují paradigmaty v sociologii, dostáváme se do slepé uličky, ve které není možné vylíčit, jaká paradigmaty ovládají genderovou vědu a stejně tak jak se dívat na paradigmaty z pohledu feministických studií.

Naštěstí výše zmíněný citát lze přeložit volně. A feministické hnutí, z kterého se později vyvinula genderová věda, se dá chápat jako rodící se z opozice vůči patriarchální společnosti a a priori daném rozhodnutí o rozdělování a potlačování v neprospěch žen. Takže se dá chápat jako paradigma, nové vyložení světa a rolí muže a ženy v něm. Zde se musíme ptát, jestli samozřejmý předpoklad nadvlády mužů patřil k vědě, nebo pouze ke standardnímu chápání společnosti.

„V dřívějších pracích, Dutton (1994) popsal feministickou teorii jako „paradigma“, zhruba přeloženo jako sadu vedoucích předpokladů, nebo světonázor, obvykle sdílených uvnitř skupiny a předávaný davu k pochopení dat, která jsou disharmonická s centrálními rysy obecného paradigmatu.“ (Dutton & Nicholls, 2005, str. 682)

Konkrétně prosazení nového směru, tedy paradigmatu feministického hnutí, nebylo od začátku bezbolestné a tak přesně odpovídá definici, podle které se nová paradigmaty rodí z „bouře krvavých vědeckých diskuzí.“ (Disman, 1993, str. 14). Jako příklad bych rád uvedl citaci od Babbieho:

Když se feministky začaly ptát po užívání maskulinních sloves a jmen, jakkoliv rod byl dvojnásobný, na jejich obavy se nahlíželo jako na nepatrné, dokonce hloupé. A nejvíce, spousta cítila, že problém byl především žen, které se cítily citově zraněné a s pohmožděnými egy. (2001, str. 48)

III.

„Paradigmaty je často těžké rozpoznat jako taková, protože jsou implicitní, samozřejmé předpokládané, samozřejmostí. Více vypadají jako „takové věci jsou“ než jeden z možných pohledů z mnoha.“ (Babbie, 2001, str. 42) Jsou pro nás neměnným způsobem nazírání na svět, které je těžké měnit. Je ale možné pozměnit svůj pohled pochybnostmi a studiem. Podle Babbieho:

Pokud zjistíme, že operujeme mimo paradigma, přibývají dva benefity. První, jsme schopnější porozumět zdánlivě bizarním pohledům a jednání druhých, kteří operují z jiného paradigmatu. Za druhé, někdy můžeme profitovat z úkroku bokem z našeho paradigmatu. Náhle můžeme vidět nové cesty náhledu a vysvětlování věcí. To nemůžeme tak dlouho, dokud zaměňujeme naše paradigma za realitu. (2001, str. 43)

A nakonec, pokud se díváme na paradigmaty ve vědě, musíme nutně rozlišovat mezi přírodovědnými a společenskými. Rozdíly vycházejí snad z toho, že „sociální jevy jsou vzájemně propojeny. Často se zdá, že všechno souvisí se vším ostatním.“ (Disman, 1993, str. 17) podle Babbieho:

Sociální vědci vyvinuli několik paradigmat pro porozumění sociálnímu chování. Osud nahrazených paradigmat v sociálních vědách je rozdílný od pozorovaných paradigmat v přírodních vědách. Vědci přírodních věd obecně věří, že poslušnost od jednoho paradigmatu k druhému představuje pokrok od nesprávného pohledu k tomu správnému. V sociálních vědách, na druhou stranu, teoretická paradigmaty můžou získat nebo ztratit obecnou popularitu, ale zřídka zlikvidovány úplně. (2001, str. 43)

Zdroje:

Dutton, D. G., Nicholls, T.L. (2005). *The gender paradigm in domestic violence research and theory: Part 1—The conflict of theory and data*. Staženo 17. 4. 2012 z

http://www.mediaradar.org/docs/Dutton_GenderParadigmInDV-Pt1.pdf

Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.

Disman, M. (1993). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.

Tato práce není špatná, ale na začátku trpí přemírou citací a nepříliš jasným vlastním vkladem – vysvětlení problematiky a logika textu. Feministická epistemologie není vysvětlena vůbec, tam zůstáváte v obecné rovině a poslední část složenou ze dvou dlouhých citací, které interpretujete tak, že si protirečíte, už vůbec nechápu.